

Јирген Молтман

Универзитет у Тибингену, Катедра за систематску теологију, Тибинген, Немачка

Ко је теолог?¹

Abstract: Разматрање о томе шта значи бити истински теолог; јаз између академског изучавања теологије и искуства у конкретним црквеним заједницама и како га превазићи. Да ли су и атеисти теолози? Неопходност личног искуства Бога.

Key words: теологија, (академски) теолози, вера, откривење, Христос, народ Божји, атеизам, oratio – meditatio – tenatio.

Сваки верник је теолог

Неки људи могу сматрати да се прави теолог мора школовати у некој чувеној богословији или студирати на богословском факултету, како теолози треба да знају јеврејски, грчки и латински језик. Они треба успешно да положи разноразне теолошке испите и морају имати макар докторат из теологије. А заиста врхунски теолог води катедру, превасходно катедру за систематску теологију, јер је систематска теологија круна свих теолошких дисциплина. Нико није изнад професора теологије осим самог Бога. А Бог је радознао да открије шта професор има да каже о њему, и сходно томе је према њему трпељив са дозом божанске ироније. Али како би сачувао професоре теологије од преузношења, нешто веома непријатно догодило се приликом стварања. Легенда популарна у немачким академским круговима текла је на следећи начин.

Након што је Бог створио људска бића, он је међу њима створио најлепше, најпаметније и најдивније створење које је могао замислити: немачког професора теологије. И анђели су приступили и дивили му се. Али увече тог истог дана ђаво је дошао и створио најружније, најглупље и најодвратније створење које се може замислити — био је то професоров колега.

Ово је, наравно, веома застрашујуће за осионог професора, али, на крају крајева, његов колега је такође само професор. Тако да свако ривалство и конфликт, такорећи, остаје у породици.

¹ Текст преузет (26. 9. 2010) са интернет адресе: <http://www.ptsem.edu/iym/lectures/1999/Moltmann-What.pdf> — Молтманово предавање одржано на Принстону 1999. Превела с енглеског Андријана Младеновић.

Међутим, студенти представљају много озбиљнији проблем. Професори у Немачкој предају онако како могу и представљају себе управо као професоре. Оно што они виде пред собом у учионицама јесу потенцијални докторанди, корисни асистенти и будући професори који су предодређени да једног дана наставе њихов научни рад. Али у стварности већина студената у њиховим учионицама уопште не желе да се лате академске каријере. Они желе да буду свештеници у својим парохијама у Цркви. Желе да знају како ће им касније ове богословске теорије помоћи у њиховим проповедима, пастирском раду и изграђивању заједнице. Али о томе велики број професора нема појма, јер они сами никада нису били свештеници у конкретной црквеној заједници, и — макар у Немачкој — немају близак однос са својим локалним црквама.

Тако се на теолошким факултетима ствара јаз између академске теорије, с једне стране, и пастирске праксе, с друге — отворен и непријатан расцеп. И студенти који након тога дођу у своје заједнице поносни на свој докторат из теологије постају чудни и далеки обичним хришћанима; они, иако је то болно, морају да прекораче преко широког расцепа између образованих и необразованих, и најпре морају поново да науче да у Христу разлика између „Грка и варвара“ ништа не представља, већ да су сви једно. Након свега, апостоли, и мушкарци и жене, нису имали докторате и — можда изузимајући апостола Павла — нико од њих не би ни положио наше теолошке испите.

Имам живо сећање на своју прву црквену заједницу. Студирао сам теологију у Гетингену, стекао докторат, и дошао у малу сеоску цркву близу Бремена. Шездесет малих газдинстава, 500 душа и 3 000 крава — тако да сам тамо стајао за проповедаоном са свим својим знањем, осећајући се прилично као будала. Срећом, провео сам нешто више од три године у тешкој „животној школи“ и живео са сељацима и радницима у затвореничким логорима у Шкотској и Енглеској. Тада сам проповедао на основу ових искустава, а не из својих белешки које сам водио на предавањима у Гетингену. Можда ја нисам био сјајан учитељ својој заједници у Васаерхорсту (Wasserhorst), али сам заиста тамо научио нешто: научио сам и схватио „теологију народа“. Сваки хришћанин, било мушкарац или жена, млад или стар, који верује и уопште промишља о тој својој вери — јесте теолог. У овим сеоским породицама научио сам да вреднујем уопштену теологију свих верника. Разумео сам шта је Лутер мислио под оним што је рекао: Сви смо ми теолози.

Omnes sumus Theologi, то јест сваки хришћанин.

Omnes dicimur Theologi ut omnes Christiani.

(WA 41, 11)

Од тада сам знао да ако академски теолози не прилазе људима, скупљајући и учећи општу теологију народа и радећи за народ, изгубиће своје утемељење. Њихова теологија ће постати апстрактна и стерилна и неће имати шта више да каже студентима који се уче на теолошким факултетима како би могли да служе у својим парохијским заједницама на најбољи могући начин. Али с друге стране, ово значи да теологија није само задатак теолошких факултета.

Она је задатак целог народа Божјег; целокупна хришћанска заједница на земљи тражи, чезне за разумевањем.

Академска теологија није ништа друго до методско, школско и научно продирање и просветљење онога што хришћани на сабрањима сами промишљају, ако верују и желе да живе са Христом. Добра теологија — мислим на Атанасија, Августина, Лутера, Шлајермахера и Карла Барта — јесте у основи једноставна, јер је јасна. Само је нејасна теологија сложена и тешка. Суштинске идеје сваког великог теолошког система захтевају ништа више од једне стране. Истина је да је Карлу Барту требало више од 8 000 страница за његову *Дојмайику Цркве*, а и тада она је била још увек незавршена. Али чак и наклоњени критичари су оправдано приговарали како „истина не може бити тако дуга“. Барт је то знао, те је такође написао кратак увод и сажетак своје теологије. Многе странице *Дојмайике Цркве* јесу богословска доксологија „бескрајно дарезљивог Бога“, како је Барт волео да назива Бога, а као што знамо, богословско хваљење Бога не зна за крај.

Рекао сам да свако ко верује и промишља о тој својој вери јесте теолог. Постоји заједничка теологија свих верника, која је основ школској теологији на богословским факултетима. Но, да ли ово значи да хришћанска теологија може бити само „доктрина вере“, да искористимо име које је Шлајермахер дао својој теологији? Да ли ово значи да само људи који су „верници“ или су „поново рођени“ могу да изучавају и поимају богословље? Вера је срж богословља, а искуство „поновног рођења у живој нади“ јесте (из)ванредно искуство. Али због свега тога теологија није ту само ради верујућих, јер Бог није само Бог верника. Бог је Створитељ неба и земље. Бог није искључив, попут веровања у Бога. Бог је васељенски, као што су то сунце и киша (Мт 5, 45). Теологија само за вернике била би верска идеологија хришћанске верске заједнице, секташки менталитет једне групе, езотеријско, тајно учење које може схватити само група иницираних. Али ово би било у супротности са Богом који се јавно открио, Богом Аврама, Исака и Јакова, Оцем Исуса Христа. Немачки пијетизам је једно време неговао идеал теологије препорођених (*theologia regeneritorum*), поново рођених. Али та теологија није одвела јавној објави Јеванђеља и мисионарској васељенскости.

Атеисти такође могу бити теолози

Расправљајући о покушају да се теологија ограничи само на хришћане, допустите ми да упитам: није ли сваки неверујући човек који има неког разлога за свој атеизам такође теолог? Атеисти који имају нешто против Бога, и стога поричу његово постојање, обично добро знају за то своје порицање или губљење — понекад боље и од верника који мање или више пуштају да Бог буде Бог. Пре него што сам почео да изучавам теологију, био сам једно време пун ентузијазма према Фридриху Ничеу, који је дубоко утицао на савремени атеизам, нихилизам и данашњи постмодернизам. Али када сам прочитао његову књигу *Антихрист*, знао сам да је хришћанство са својим моралним саосећањем било у праву, а не Ниче са својим неморалом

натчовека. Сама ствар коју је он осудио за мене је била најбоља од свих. Постоји протестујући атеизам, који пориче Божје постојање због страдања невиних, чији се плач извија до небеса. Управо сам прочитао интервју са Поли Тојнби (Polly Thoynbee) у часопису *Трећи џуџ* (Third Way, август 1998), у коме се она жали: „Како се [Бог] усудио да створи патњу? Ја је не желим.“ И протестовала је: „Хришћани су, нажалост, у заблуди.“ Овај атеизам или анти-теизам је дубоко теолошки, јер питање теодицеје — ако постоји Бог, откуда сва ова патња? — јесте такође суштинско питање сваког теолога, од Јова до Христа, који умире на Крсту уз повик „Боже мој, зашто си ме оставио?“

Достојевски је изванредно описао две стране теологије, верујућу страну и страну сумње, код браће Карамазових, Аљоше и Ивана. Обојица се рву с Богом пред лицем бесмислености страдања у свету. Али Аљоша верује, а Иван се противи. Један се покорава, други буну.

Прича коју Иван говори довољно је ужасна: руски земљопоседник који је нахушкао своје псе на маленог дечака и допустио да га растргну. Дечакову мајку су присилили да то гледа. „Каква је то хармонија у којој постоји пакао попут овог?“, вапио је Иван, и казао: „Постоји ли у целом свету биће које би могло и имало права опростити? Ја нећу хармонију, из љубави према човечанству је нећу. Боље да ја останем при неосвећеној патњи... Не да не прихватам Бога, него му само улазницу, са највећим поштовањем, враћам натраг. Схвати ме, ја прихватам Бога, али не прихватам свет који је Бог створио. Не могу да се решим да га прихватим“.

А његов брат Аљоша одговара благо: „То је побуна. Ти кажеш: Постоји ли у свему свету биће које би могло и имало права опростити?“ Па то биће постоји, и оно може све опростити, све и свакоме, *за све*, зато што је оно само пролило своју невину крв за све и за свакога. Ти си заборавио на њега, а баш на њему се зграда и зида [мислио је на царство Божје], и њему ће се и ускликнути: *Твоја је љавда Госйоде, јер су сви Твоји џуџеви ойкривени*“.

Протестујући атеизам овде, теологија Крста тамо. Достојевски описује свој сопствени портрет у супротстављености браће Карамазових. И мислим да је исто и са теолозима. Свесни смо да су у нама обе стране, бунтовање против Бога који допушта тако бесмислено страдање и вера у распетог Бога, који страда са жртвама и опрашта злочинцима. Личност која се никада није „суочила“ са Богом попут праведног Јова, не разуме распетог Христа. И обротно, личност која не верује у Бога и Његову правду такође завршава тиме да се више не буну против овог света препуног неправде.

Истинска вера у Бога није наивно, детињасто поверење. То је стално надилажење неверовања: „Верујем, Господе, помози моме неверју“. Дубока вера произраста из патње и сумње, муке и буђења која допуштамо. Живот није праведан, али је Бог добар. Истинска вера јесте снага да се каже „ипак“ и да се постојано одолева у искушењима. Људи који препознају Бога у лику распетог Христа имају унутар себе протестујући атеизам — али као нешто што су надишли. Тако, ја могу разумети атеисте који се ништа више не могу ослободити свог атеизма него што се могу ослободити Бога кога одричу.

„Не волим ове атеисте“, рекао је једном католички писац Хајнрих Бол, који је био изузетно важан за послератну Немачку. „Не волим ове атеисте. Они увек говоре о Богу.“ Искусио сам исту ствар као студент свештеник у секуларном Бремену. Волео сам друштво „нецрквених“ атеиста, јер они имају нешто против Бога. Док сам био са њима, осећао сам се потпуно слободним да говорим о Богу и вери, понекад чак слободније неголи у друштву добрих и верних који су били у миру са Богом. Моје искуство из тог доба ме је научило да теологија није само нешто за „инсајдере“; она је и за „аутсајдере“ исто тако. Према томе, теолози не смеју да познају само оне посвећене и воле само верујуће; морају такође да знају безбожне и да их воле.

Како се постаје истински теолог?

Под „истинским“ подразумевам овде личносну страну теологије и њене егзистенцијалне дубине. Теологија није нека објективна наука која се дави доказивим подацима и установљеним чињеницама. Она не припада сфери објективног знања којим можемо располагати. Научни концепт знања није примењив на теологију, зато што интересовање које подстиче теолошко трагање за знањем не може бити „знање је моћ“ (Френсис Бекон). Теологија нема као свој циљ познање свог предмета, Бога, како би њиме доминирала. Теологија припада области знања које подржава постојање, које нас охрабрује да живимо и пружа утеху у умирању. Она је знање о стварима на које се можемо ослонити. Она такође припада области знања које нам пружа ослонац, знања за којим трагамо како бисмо увидели стазу којом треба ићи.

Теологија такође не припада области технологије, вештини коју усвајамо како бисмо овладали стварима, контролисали осећања и манипулисали друштвом. Наравно, сваки свештеник и учитељ има потребу за знањем како водити цркву или одржати час. Али истински теолози су много више од добрих верских менаџера/организатора, јер њихова срца морају бити у ономе што раде. Без личне аутентичности, нико неће веровати у истину њихове поруке.

Теологија има само један проблем: Бога. Бог је наша страст, наша мука и наша нада. Али као што се каже у молитви *Чуј, Израилу*, Бог се може љубити само „из свег срца својега, и из све душе своје и из све снаге своје“ (Позн. 6, 5) или се уопште не љубити. Немогуће је волети Бога ако смо половична срца или ума, или само у пролазу, као кад би наша љубав имала радно време. Теолог мора да принесе сопствено постојање у своју теологију. Кјеркегор је био у праву када је рекао да је овде „субјективност истина“. Али ако придамо своје сопствено постојање трагању за богословским знањем, одмах ћемо осетити да Бог није философска идеја нити религијска тврдња. Бог је застрашујућа а ипак фасцинирајућа тајна (*mysterium tremendum et fascinans*). Затечени смо у личној борби са Богом, попут Јаковљеве борбе на потоку Јабок (место Фануил). „Страшно је пасти у руке Бога живога.“ Ми излазимо из ових борби са Богом не само храмљући већ такође дивајући благословени. Јер стара, мудра богословска изрека нам говори „познати Бога значи патити од Бога“. Ми „патимо од Бога“ када осећамо његово одсуство, када Бог „скрива своје

лице“, како казују Псалми; ми непосредно доживљавамо богоостављеност Исусову на Крсту када се „тамна ноћ душе“ спушта на нас и не може пронаћи одговоре на нашу запитаност: Боже мој, зашто? Само ћутање. Лутер је ово описао на основу сопственог искуства у свом другом предавању о Псалми-ма, 1519. године:

Живећи — не, још више умирући и будући осуђен на пакао — човек заиста постаје теолог, не знањем, читањем или размишљањем.

(Vivendo, immormoriendo et damnando fit theologus, non intelligendo, legendo aut speculando)

(WA 5, 163)

Рекавши ово, он наравно није осудио учење, читање или знање, већ је пак непогрешиво указао на лична искуства Бога из којих извире теологија и рађају се теолози. Ова теологија није попут науке или технологије. Ово је теологија као мудрост која је мудра због живота и искуства смрти: *sapientia*.

Пре него што су људи постали психоаналитичари, морали су најпре подвргнути себе анализи. Мислим да је исто тачно и за истинске теологе. Истински теолог мора да се обраћа и суочи са својим личним искуством Бога — са својим страхом од Бога и радостима у Богу. Теолози треба да саобразе своја лична искуства богоостављених грешника и искуство Богом ослобођене деце, којој је опроштено и која су поново рођена за истински живот. Они морају бити стално свесни ових ствари и не смеју их потискивати, нарочито не негативна искуства себе пред Богом. Добро је ако можемо у човековој теологији запазити њега самог, у беседи — проповедника и у друштву теолога — људску личност. Стога, теолозима треба храброст њихових сопствених личних убеђења. Они морају следити своју сопствену савест прво и највише, у свим стварима, и не смеју невољно гледати на црквене ауторитете или улазити у сукоб са већином у заједници. Нико не сме да дела супротно савести. То је древни, универзални хришћански принцип.

Како се њосијаје исѡинским теолоѡом? Лутер је за ово одредио једноставан образац и лак за памћење: *oratio — meditatio — tenatio*. Лутер је вероватно преузео ову тријаду из монашког предања, али је она такође од помоћи и у секуларном свету.

Oratio: разумем да први израз, молитва, значи не само посебно време за молитву већ свест о целокупном животу са Богом и пред Богом, молећи се, благодарећи, жалећи се, сумњајући, патећи, певајући и радујући се, и са свим другим пројавама живота. У свету ми вајамо своје животе и дело. Али пред Богом ми *просѡиремо* свој живот, и одговарамо Богу за оно што чинимо. Молитва заиста није ништа друго до животна авантура са Богом. Најбоља помоћ за ово може се наћи у Псалмима и химнама.

Потреба за нарочитом богословском молитвом за познање Бога и себе темељи се на чињеници да наше знање о Богу није објективно досежно, јер Бог није објекат. Како бисмо познали Бога, Бог мора да нам допусти да буде

спознат. „У твојој светлости видимо светлост“ (Пс 36, 9). Стога свако познање Бога заправо започиње молитвом за Божје откривење и просветљење у Духу: *epiclesis*. У молитви ми себе отварамо за оно што Бог чини у нама. Без овог унутрашњег отварања нико не може видети ко је Бог и шта он чини у нама. Анселмо Кентерберијски је отпочео своју књигу о доказима за постојање Бога молитвом да га Бог просветли. За њега је теологија још увек била две ствари: разговор са Богом и разговор о Богу.

Снагом наше верске фантазије ми можемо обожавати многе представе Бога и измислити нова имена за дожанску тајну. Али постоји ли неки критериј који ће нам рећи шта је истина? Ја верујем да је молитва провера теолошке имагинације. Молећи се, благодарећи и славећи, осећамо шта ће учинити и шта неће. Када се окружимо Божјим обраћањем нама, не само тиме што „све пролази“, нити оним „да ће све урадити“. У молитви наша најбоља теологија постаје релативна. „Концепти стварају идоле. Само чуђење схвата“, исправно је казао Григорије Ниски. А молитва је велико човеково чуђење пред неописивом близином Божјом, која нас окружује са свих страна. У чуђењу ми поново постајемо као деца, и запажамо „ширину“ Царства Божијег које се пред нама отвара (Лк 18, 16 и даље). Почетак и циљ сваког богословског познања јесте чуђење.

Meditatio: Говорећи о медитацији, Лутер није препоручивао оно што ми данас подразумевамо под медитацијом: трансценденталну медитацију, унутрашње повлачење, самопроучавање. Он је препоручивао нарочит вид проучавања Библије, сличан оном који је Дјева Марија практиковала када, како нам дожићна прича казује, „чуваше све речи ове и слагаше их у срцу своме“ (Лк 2, 19). У овом начину библијског изучавања ми уводимо библијске речи у своје животе и проналазимо се у библијским причама. Овде иду заједно богословска егзегеза Светог писма и егзистенцијално, лично тумачење. Они су комплементарни и међусобно се продубљују. Заједно се и истовремено рађају.

Доцније је Рудолф Бултман назвао ова индивидуална дављења Библијом, с једне стране, и лично искуство, с друге, „егзистенцијалним тумачењем“, под тим подразумевајући више од историјско-критичке егзегезе, с једне стране, или личног сведочења, с друге. У генерацији која је следила Бултмана ми смо прерасли његову „егзистенцијалну ерминевтику“ и „политичку ерминевтику“ реалних, политичких, економских и друштвених прилика људи. Данас омиљени израз у екуменским круговима јесте „контекстуално тумачење“ библијског текста. Ово је подједнако доступно свакој жени или мушкарцу, детету или старом човеку. Не ради се о некој напредној вештини.

Одличан пример јесте *Јеванђеље Соленинамеа* (*The Gospel of Solentiname*), које је Ернесто Карденал написао на острву на језеру Никарагва, међу простим сељацима и рибарима, током Сомозине диктатуре. Заједница не доприноси само личним мишљењем током читања и слушања библијских прича и њиховим разматрањем. Људи се такође изражавају поводом

својих практичних, посебних околности, и стављају библијски текст у свој сопствени контекст.

Целокупна библијска егзегеза је контекстуална, али није свака егегеза тога свесна. Једном када тога постанемо свесни, морамо тумачити свој лични и друштвени контекст колико тумачимо и библијске приче; морамо оголити везе између једног и другог током разматрања. Али, као што сама реч „контекст“ говори, управо текст Библије одређује свој садашњи контекст, а не обрнуто. Ако упоредимо библијске приче и поруке са својом садашњом личном и политичком ситуацијом, оно што несумњиво произлази нису само надовезивања и слагања, већ пре контрадикторности и сукоби између оног што чујемо у Библији и онога што видимо и имамо у свакодневном искуству. Само воља да се овај живот ослободи од понижења и угњетавања изводи из ових супротстављености, тако да се оне могу претворити у сагласје. Постоје околности у нашим животима које изгледају као да одговарају библијској поруци о Царству Божјем; али има далеко више околности у којима можемо видети само противречности. „Царство Божје није индиферентно према ценама у међународној трговини“, пише немачки римокатолички теолог Ј. Б. Мец, јер од цена зависи живот и умирање сиромашних и деце, којима, према Исусовом разумевању, припада Царство Божје.

Tenatio: Ово нас одводи трећем чиниоцу који утиче на стварање теолога. То је сукоб у коме се јављају унутрашњи и спољашњи непријатељи. Ово нису лични непријатељи; они су непријатељи ослобађајуће и утешитељске Речи Божје. За Лутера у његово доба то су били верски и политички „тирани“, како их је он називао. Они су спречавали и сузбијали „покрет Јеванђеља“, и њима се морало супротставити. Као што знамо, на Сабору у Вормсу 1521, Лутер је стављен под царску забрану, и затим је био прогнан. Остатак свог живота Лутер је провео као изван закона.

Верници морају да се супротставе оваквим тиранима Бога ради и савести своје ради. Личности која не противречи неће бити противречено; личност која не пружа отпора такође неће бити гоњена. Под нападима, Лутер је мислио на стварне политичке и црквене противнике Јеванђеља. Када је вера предмет оваквог гоњења у спољном свету, такође се јављају и унутрашња духовна искушења: страх и сумња, резигнираност, издаја самог себе, и коначно приклањање јачој сили науштрб савести. Спољашњи непријатељи и унутрашња искушења нису жалосна страна са којом људи који се боје Бога морају више да се носе него други људи. За Лутера они су такође вредни показатељи правог пута: „Јер чим Реч Божја осване у вама, долази ђаво и куша вас“ (WA TR1, 146). Супротно, ако ђаво не приступа, ако нисте искушавани, онда очигледно Реч Божја није правилно „осванула“ у вама. Човек који нађе мир са Богом долази у сукоб са светом, који нема мира. Човек кога Бог оправда почиње да пати од неправде овога света и да му се супротставља.

Последње питање: Да ли је сами Бог теолог?

Ова идеја сасвим звучи као претпоставка, јер изгледа као да уздиже теологе на Божји ниво и чини их Божјим колегама. Али последица може бити такође скромна, јер Божје мисли нису наше мисли, нити су његови путеви наши путеви (Ис 55, 8). Међутим, иза овог питања скрива се једно дубље: Да ли наше субјективно познање Бога одговара било чему објективном у Богу, или да ли ми стварамо илузије за себе о несазнатљивој, неизрецивој тајни која је блиска сваком људском бићу? Да ли смо сами са својом теологијом или она одговара нечему с Божје стране? Да ли смо богословски реалисти или луди верски фанатици?

Рани протестантски догматичари су се чврсто држали Платона и разликовали знање које Бог има о себи и знање које створена бића могу имати о Богу. Први вид знања јесте *theologia archetypus*, други *theologia ektypus*. Божје знање о себи јесте Божја савршена и тренутна самосвест. Знање које створена бића могу имати о Богу јесте инференцијално знање, које кореспондира Богу само из даљине, и на посредан начин. Тако наша, људска теологија јесте један несавршени покушај да одговоримо на Божју властиту савршену теологију. То је у исто време и њено обећање и њена мука. С једне стране, ми се истински надамо да се саобразимо с Богом својом теологијом. С друге стране, остаје бескрајно широка удаљеност између коначног људског бића и бесконачног Бога. Наши теолошки искази о Богу нису ништа више до „сличности у још увек много већој различитости“, како је саопштено на Четвртом латеранском сабору из 1215. Људска теологија је аналошка, метафоричка теологија. Отуда је њен део увек одрична теологија, тј. теологија која покушава да опише или парафразира тајну Бога не аналогима већ негацијама. Православна теологија зна за ово кроз апофатичку теологију. Према томе, свака аналошка тврдња „Бог је...“ мора бити праћена негацијом „Бог није...“ — отац или краљ, на пример.

Позитивна могућност да коначна људска бића могу говорити о бесконачном Богу у аналогима, и да им је допуштено да то чине, заснована је на Божјем присуству у ономе што је створио. Његово нарочито присуство се запажа у бићима која је створио да буду по његовом „лику“. Бити по лику упућује на слагање, сличност, рефлексију, ехо и одговор. Дакле, људски разум је створен тако да својим идејама и концептима може имати везу са Богом и може исказати његово вечно присуство у својим временским метафорама. Његовим општим присуством у створеном свету, Створитељ чини аутентичним аналошко познање Бога кроз бића која је створио; јер познање другог претпоставља заједницу оних који су различити.

Али ово је само општа, природна теологија. Нарочита хришћанска теологија отпочиње различитим Божјим присуством у свету: Божје оваплоћење у Исусу Христу. Далек, одвојени однос Створитеља са својим створењима спајан је са Христовим унутрашњим односом са Богом. Ово је реципрочно тројично познање, у коме Сина познаје Отац, и Син Оца, у Духу Светом. Ово

теолошки звучи некако компликовано, али то само значи оно што се у Мт 11, 27 и даље каже другим речима:

Све је мени предао Отац мој, и нико не зна Сина до Отац; нити Оца ко зна до Син, и ако Син хоће коме открити. Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити.

Бог Син поседује савршено познање Бога Оца, који је исте природе као и Он, и обрнуто. Ради се о искључивом познању Бога Богом Оцем, и Оца Сином, и Сина Оцем. Овај искључиви круг је прекинут када је Син постао човек, и тиме открио тај круг. Како га је и коме открио? Позивајући уморне и натоварене к себи, и окупљајући их у своју заједницу са Богом, тако да и они познају Бога онако како су Богом познати. У слободном заједничарењу са Христом ми се више не давимо аналогним сликама Бога. Овде морамо да се давимо самим Богом, познањем Оца кроз Сина и Сина кроз Оца. Више не стојимо далеко од тајне Божје, већ смо кроз Христа у њу уведени, и прихваћени, и живимо у Божјој тајни. Ми познајемо Оца Исуса Христа и зовемо Га онако како је то сам Исус чинио: Ава, Оче наш. Ми познајемо себе као Исуса, да смо месијанска деца Божја. Окрепљивање уморних и натоварених у овом свету јесте откривање и обитавање Тројичног Бога у свету. Ово више нису само метафоре за надземаљску тајну Бога извучене из неадекватног људског света. Ово је сама тајна: „Хвалим те, Оче, Господе неба и земље, што си ово сакрио од мудрих и разумних, а открио си безазленима“ (Мт 11, 25).

Ми се можемо ослонити на ово откривење Божје кроз Исуса Христа; можемо се поуздати на његов позив и његово окрепљење. Морамо рећи за метафоре: могло би бити тако — можда! Али Исусовом познању Бога и његовом откривању Бога ми одговарамо: Амин, ово је заиста истина! Са Исусом Христом уопштена метафоричка теологија постаје конкретна и остварена теологија, а језик аналогije постаје светотајински језик: „Којима опростите грехе, опраштају им се; и којима задржите, задржани су“ (Јн 20, 23). Ако би се неко окренуо и упитао: „Да ли је ово истина?“, не бисте могли одговорити: „Ах, то је само аналогija онога што би могло бити, или, само сам се служио метафором за несазнатљиву божанску тајну, или, можда“. Свака реченица може бити истовремено истинита и лажна. Мораш заузети став и одговорити: опраштају се у времену и вечности. Амин, то је истина.

Jürgen Moltmann

Tübingen university, Department of systematic theology, Tübingen, Germany

What Is a Theologian?

Every believer is a theologian, from this standpoint starts Moltmann's lecture on nowadays theologians, academic ones, and their roles in the concrete Church congregations. Academic theology is nothing other than methodical, scholarly, and scientific penetration and illumination of what Christians in congregations are thinking themselves, if they believe and want to live with Christ. Everyone who believes and thinks about that belief is a theologian. Moltmann insists that God is not just God for believers. God is the Creator of heaven and earth. God is not particularist, like belief in God. God is universal, like the sun and the rain (Matthew 5: 45). A theology just for believers would be the religious ideology of the Christian religious community, a sectarian in-group mentality, an esoteric, arcane teaching capable of being understood only by the group of the initiated.

A true theologian has to have addressed and come to terms with his or her personal experiences of God-his or her fears of God and joys in God. Theologians have to assimilate their personal experiences as God-forsaken sinners and as God's liberated children, pardoned and born again to true life.

Key words: theology, (academic) theologians, faith, revelation, Christ, God's people, atheism, oratio – meditatio – tenatio.

Датум пријема чланка: 29. 08. 2010.

Датум прихватања чланка за објављивање: 16. 09. 2010.